

Ustavni sud Bosne i Hercegovine u Vijeću od pet sudija, u predmetu broj **AP 2900/09**, rješavajući apelaciju **Tereze Usar**, na osnovu člana VI/3.b) Ustava Bosne i Hercegovine, člana 59. stav 2. alineja 2, člana 61. st. 1. i 2. i člana 64. stav 1. Pravila Ustavnog suda Bosne i Hercegovine («Službeni glasnik Bosne i Hercegovine» br. 60/05, 64/08 i 51/09), u sastavu:

Valerija Galić, predsjednica

Miodrag Simović, potpredsjednik

Seada Palavrić, potpredsjednica

Mirsad Ćeman, sudija

Zlatko M. Knežević, sudija

na sjednici održanoj 13. juna 2012. godine donio je

ODLUKU O DOPUSTIVOSTI I MERITUMU

Usvaja se apelacija **Tereze Usar**.

Utvrdjuje se kršenje prava na pravično suđenje iz člana II/3.e) Ustava Bosne i Hercegovine i člana 6. stav 1. Evropske konvencije za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda.

Ukida se Rješenje Kantonalnog suda u Mostaru broj 58 0 P 025328 08 GŽ od 21. februara 2008. godine.

Predmet se vraća Kantonalnom sudu u Mostaru koji je dužan da po hitnom postupku donese novu odluku, u skladu s članom II/3.e) Ustava Bosne i Hercegovine i članom 6. stav 1. Evropske konvencije za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda.

Nalaže se Kantonalnom sudu u Mostaru da, u skladu s članom 74. stav 5. Pravila Ustavnog suda Bosne i Hercegovine, u roku od tri mjeseca od dana dostavljanja ove odluke obavijesti Ustavni sud Bosne i Hercegovine o preduzetim mjerama s ciljem izvršenja ove odluke.

Odluku objaviti u “Službenom glasniku Bosne i Hercegovine”, “Službenim novinama Federacije Bosne i Hercegovine”, “Službenom glasniku Republike Srpske” i «Službenom glasniku Distrikta Brčko Bosne i Hercegovine».

OBRAZLOŽENJE

I. Uvod

1. Tereza Usar (u daljnjem tekstu: apelantica) iz Mostara, koju zastupa Nikica Vučina, advokat iz Mostara, podnijela je prvobitno 17. marta 2008. godine apelaciju Ustavnom sudu Bosne i Hercegovine (u daljnjem tekstu: Ustavni sud) protiv Rješenja Kantonalnog suda u Mostaru (u daljnjem tekstu: Kantonalni sud) broj 58 0 P 025328 08 GŽ od 21. februara 2008. godine i Rješenja Općinskog suda u Mostaru (u daljnjem tekstu: Općinski sud) broj 07 58 P 025328 07 P od 22. januara 2008. godine. Apelacija je registrovana pod brojem AP 816/08.

II. Postupak pred Ustavnim sudom

2. Na osnovu člana 22. st. 1. i 2. Pravila Ustavnog suda, u predmetu AP 816/08 od Općinskog suda i Kantonalnog suda zatraženo je 19. marta 2008. godine da dostave odgovore na apelaciju.
3. Općinski sud je dostavio odgovor 31. marta 2008. godine, a Kantonalni sud 4. aprila 2008. godine.
4. Na osnovu člana 26. stav 2. Pravila Ustavnog suda, odgovori Općinskog suda i Kantonalnog suda dostavljeni su apelantici 15. jula 2008. godine.
5. Ustavni sud je donio Odluku broj *AP 816/08* od 14. oktobra 2008. godine kojom je navedenu apelaciju odbacio kao preuranjenu jer je postupak po apelanticinoj reviziji, izjavljenoj Vrhovnom sudu FBiH (u daljnjem tekstu: Vrhovni sud), bio u toku.
6. Apelantica je 14. septembra 2009. godine podnijela apelaciju protiv Rješenja Vrhovnog suda broj 58 0 P 0025328 08 Rev od 28. jula 2009. godine kojom je njena revizija odbačena iz formalnih razloga, koja je, dakle, registrirana kao AP 2900/09.

III. Činjenično stanje

7. Činjenice predmeta koje proizlaze iz apelantinih navoda i dokumenata predloženih Ustavnom sudu mogu se sumirati na sljedeći način.
8. Apelantica je 11. juna 2007. godine podnijela Općinskom sudu prijedlog (koji je u sudu evidentiran kao tužba) za utvrđenje postojanja vanbračne zajednice po osnovu člana 3. Porodičnog zakona FBiH, s ciljem ostvarivanja prava na porodičnu penziju. Općinski sud je Rješenjem broj 07 58 P 025328 07 P od 23. jula 2007. godine vratio tužbu apelantici radi dopune uz upute, između ostalog, da treba navesti koji je pravni interes za podnošenje tužbe jer, između ostalog, u tužbi nije dopušteno da se utvrđuje postoje ili ne postoje činjenice koje se odnose na konkretno pravo ili odnos.
9. Apelantica je 14. augusta 2008. godine dostavila sudu uređenu tužbu protiv tuženih mldb. I.U., Igora Usara i Ane Usar (u daljnjem tekstu: tuženi), kao zakonskih nasljednika iza pokojnog oca Ivana Usara, radi utvrđenja postojanja vanbračne zajednice, u kojoj je kao pravni osnov tužbe navela član 3. Porodičnog zakona BiH i član 54. stav 2. Zakona o parničnom postupku (u daljnjem tekstu: ZPP).

10. Rješenjem Općinskog suda broj 07 58 P 025328 07 P od 22. januara 2008. godine odbačena je apelanticina tužba i ukinute sve provedene radnje u predmetnoj pravnoj stvari. U obrazloženju rješenja je navedeno da iz apelanticine tužbe proizlazi da je živjela u vanbračnoj zajednici s Ivanom Usarom od početka jula 1992. godine do njegove pogibije u ratu 24. septembra 1993. godine; da je u toku trajanja te vanbračne zajednice rođeno zajedničko malodobno dijete I.U. (koji u predmetnom postupku ima poziciju prvotuženog); da su drugotuženi i trećetužena djeca pokojnog Ivana Usara i Milje Usar, rođena u braku koji je razveden Presudom Osnovnog suda u Mostaru broj P.1725/88 od 21. novembra 1988. godine; da apelantica smatra da joj je Ivan Usar, koji je bio angažiran u postrojbama HVO, svojom pogibijom priskrbio pravo na porodičnu penziju te da joj je utvrđivanje postojanja vanbračne zajednice potrebno radi ostvarivanja prava iz penzijskog osiguranja.

11. S tim u vezi, Općinski sud je naveo da se tužbom za utvrđenje može zahtijevati utvrđenje prava ili pravnog odnosa, ili istinitosti ili neistinitost javne isprave kada je to posebnim propisima predviđeno ili kada tužitelj ima pravni interes da se utvrdi postojanje odnosno nepostojanje nekog prava ili pravnog odnosa, ili istinitost odnosno neistinitost neke isprave prije dospelosti zahtjeva za činidbu iz tog odnosa. Dalje, navedeno je da iz dopisa Hrvatskog zavoda za mirovinsko osiguranje, Područna služba u Zagrebu, proizlazi da je apelantica tražila da joj se prizna pravo na porodičnu penziju te da se, u vezi s tim, od apelantice traži da uz ostalu dokumentaciju dostavi i rješenje o utvrđenom statusu vanbračne zajednice s Ivanom Usarom. U vezi s tim, Općinski sud je naveo da predmetni dopis ne obavezuje taj sud, te da u tom postupku nadležno upravno tijelo može i samo riješiti pitanje postojanja vanbračne zajednice kao prethodno pravno pitanje u skladu s članom 144. u vezi s članom 142. stav 1. Zakona o upravnom postupku („Službene novine FBiH“ broj 2/98), odnosno ako je u pitanju parnični postupak onda u tom postupku, prema odredbama člana 12. st. 1. i 2. Zakona o parničnom postupku (u daljnjem tekstu: ZPP).

12. Općinski sud je, dalje, naveo da zahtjev za utvrđivanje postojanja vanbračne zajednice predstavlja zahtjev za utvrđivanje činjenica a ne prava ili pravnog odnosa, pa je tužba u tom smislu nedozvoljena, budući da utvrđivanje činjenica nije dopušteno u tužbama za utvrđenje. Navedeno je i da sud nije ovlašten da samostalno utvrđuje bilo koje činjenice nego samo činjenice koje su osnova za donošenje odluke o postojanju ličnih, porodičnih, imovinskih i drugih prava i pravnih interesa određenih lica. Kako u konkretnom slučaju nije postojao pravni odnos između apelantice i Ivana Usara, jer vanbračna zajednica nije pravno uređena veza određenih osoba na temelju koje bi se mogla pokrenuti parnica već se radi o faktičkom stanju zajednice života muškarca

i žene koji nisu u braku (član 3. Porodičnog zakona FBiH), Općinski sud je apelanticinu tužbu odbacio kao nedopuštenu.

13. Protiv navedenog rješenja apelantica je izjavila žalbu Kantonalnom sudu, koji je Rješenjem broj 58 0 P 025328 08 Gž od 21. februara 2008. godine žalbu odbio kao neosnovanu i potvrdio prvostepeno rješenje. U obrazloženju rješenja Kantonalni sud je naveo da je članom 54. ZPP-a propisano da tužitelj u tužbi može tražiti da sud ustanovi postojanje odnosno nepostojanje nekog prava ili pravnog odnosa, odnosno istinitost ili neistinitost neke isprave. Navedeno je da iz toga proizlazi da predmet tužbe za utvrđenje može biti samo konkretno, odnosno postojeće pravo ili pravni odnos pri čemu tužitelj mora imati i pravni interes za tužbu, koji postoji kad se tužbom za utvrđenje pravnog odnosa želi otkloniti nesigurnost ili spor o sadržaju tog odnosa, ili kada postoji opasnost da bi tuženi svojim ponašanjem mogao ugroziti ostvarivanje prava tužitelja u skoroj budućnosti. Kako se u konkretnom odnosu, prema mišljenju Kantonalnog suda, ne radi o utvrđivanju postojanja ili nepostojanja nekog prava ili pravnog odnosa već utvrđivanju činjenice postojanja vanbračne zajednice, predmetna tužba je nedopuštena, te da se iz tih razloga ne mogu prihvatiti ni žalbeni navodi apelantice da su joj uskraćeni pravo na imovinu i druga prava. Ovo stoga što apelantica, prema obrazloženju Kantonalnog suda, može svoja prava na imovinu ostvarivati u posebnom postupku pred sudom u kojem će dokazati da je s Ivanom Usarom, s kojim je živjela u vanbračnoj zajednici, stekla izvjesnu imovinu i tražiti predaju odnosno diobu te imovine.

14. Protiv navedenog rješenja apelantica je izjavila reviziju Vrhovnom sudu koji je, Rješenjem broj 58 0 P 0025328 08 Rev od 28. jula 2009. godine, reviziju odbacio kao nedozvoljenu pozivajući se na odredbe člana 237. stav 2. ZPP-a, prema kojima revizija nije dopuštena ako vrijednost pobijanog dijela pravosnažne presude ne prelazi iznos od 10.000,00 KM, a u konkretnom slučaju je vrijednost spora označena na iznos od 1.000,00 KM te i zbog toga što je taj sud smatrao da reviziju ne bi trebalo izuzetno dopustiti primjenom odredbe člana 237. stav 3. ZPP-a jer odlučivanje po reviziji nije od značaja za primjenu prava u drugim slučajevima.

IV. Apelacija

a) Navodi iz apelacije

15. Apelantica smatra da su joj osporenim rješenjima prekršeni pravo na pravično suđenje iz člana II/3.e) Ustava Bosne i Hercegovine i člana 6. stav 1. Evropske konvencije za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda (u daljnjem tekstu: Evropska konvencija), kao i pravo na imovinu iz člana II/3.k) Ustava Bosne i Hercegovine i člana 1. Protokola broj 1 uz Evropsku

konvenciju. Kršenje navedenih prava apelantica vidi u pogrešno utvrđenom činjeničnom stanju i pogrešnoj primjeni materijalnog prava. Apelantica navodi da prvostepeni sud u osporenom rješenju uopće nije obrazložio zašto nije prihvatio njene navode i činjenični supstrat tužbenog zahtjeva. Apelantica smatra da joj je uskraćeno i pravo na pristup sudu jer o njenom tužbenom zahtjevu nije raspravljano i pored činjenice da su bračna i vanbračna zajednica izjednačene u pogledu prava odnosno obaveza izdržavanja i odnosa, zbog čega smatra da su sudovi nadležni za utvrđivanje postojanja vanbračne zajednice.

b) Odgovor na apelaciju

16. U odgovoru na apelaciju Kantonalni sud je naveo da u postupku pred tim sudom nije došlo do kršenja prava koje apelantica navodi u apelaciji, jer članom 54. ZPP-a nije dopušteno utvrđivanje činjenica.

17. U odgovoru na apelaciju Općinski sud je naveo da nije bilo kršenja prava koja apelantica navodi u apelaciji jer zahtjev za utvrđivanje postojanja vanbračne zajednice predstavlja zahtjev za utvrđivanje činjenica a ne zahtjev za utvrđivanje prava ili pravnog odnosa, kao i da između apelantice i pokojnog Ivana Usara nije postojao nikakav pravni odnos jer vanbračna zajednica nije pravno uređena zajednica već samo faktičko stanje zajednice života muškarca i žene.

V. Relevantni propisi

18. U **Zakonu o parničnom postupku FBiH** („Službene novine FBiH“ br. 53/03, 73/05 i 19/06) relevantne odredbe glase:

Član 12. st.1.i 2.

(1) Kad odluka suda zavisi o rješavanju nekog prethodnog pitanja koje se odnosi na to da li postoji neko pravo ili pravni odnos, a o tom pitanju još nije donio odluku sud ili drugi nadležni organ (prethodno pitanje), sud može sam riješiti to pitanje, ako posebnim propisima nije drugačije određeno.

(2) Odluka suda o prethodnom pitanju ima pravni učinak samo u parnici u kojoj je to pitanje riješeno.

2. Tužba za utvrđenje

Član 54.

(1) Tužilac može u tužbi tražiti da sud samo utvrdi postojanje, odnosno nepostojanje nekog prava ili pravnog odnosa, ili istinitost, odnosno neistinitost neke isprave.

(2) Takva se tužba može podići kad je to posebnim propisima predviđeno ili, kad tužilac ima pravni interes da sud utvrdi postojanje, odnosno nepostojanje nekog prava ili pravnog odnosa ili istinitost, odnosno neistinitost neke isprave prije dospjelosti zahtjeva za činidbu iz istog odnosa.

(3) Ako odluka o sporu zavisi o tome postoji li ili ne postoji neki pravni odnos koji je tokom parnice postao sporan, tužilac može pored postojećeg zahtjeva istaknuti i tužbeni zahtjev da sud utvrdi da takav odnos postoji, odnosno da ne postoji, ako je sud pred kojim parnica teče nadležan za takav zahtjev.

(4) Isticanje zahtjeva prema odredbi stava 3. ovog člana neće se smatrati preinakom tužbe.

19. U **Porodičnom zakonu FBiH** („Službene novine FBiH“ br. 35/05) relevantne odredbe glase:

Član 2.

Porodica, u smislu ovog Zakona, jeste životna zajednica roditelja i djece i drugih krvnih srodnika, srodnika po tazbini, usvojlaca i usvojenika i osoba iz vanbračne zajednice ako žive u zajedničkom domaćinstvu.

(2) Uređenje odnosa u porodici zasniva se na:

a) zaštiti privatnosti porodičnog života;

b) ravnopravnosti, međusobnom pomaganju i poštovanju članova porodice;

c) obavezi roditelja da osiguraju zaštitu interesa i dobrobiti djeteta i njihovoj odgovornosti u podizanju, odgoju i obrazovanju djeteta;

d) obavezi države da osigura zaštitu porodice i djeteta;

e) pružanju starateljske zaštite djeci bez roditeljskog staranja i odraslim osobama koje nisu sposobne same starati se o sebi, svojim pravima, interesima i imovini.

Član 3.

Vanbračna zajednica, u smislu ovog Zakona, jeste zajednica života žene i muškarca koji nisu u braku ili vanbračnoj zajednici sa drugom osobom, koja traje najmanje tri godine ili kraće ako je u njoj rođeno zajedničko dijete.

Član 213.

(1) Međusobno izdržavanje bračnih i vanbračnih partnera, roditelja i djece i drugih srodnika njihova je dužnost i pravo kada je to predviđeno ovim Zakonom.

(2) U slučajevima u kojima se međusobno izdržavanje osoba iz stava 1. ovog člana ne može ostvariti u cijelosti ili djelimično, društvena zajednica pruža, pod uvjetima određenim zakonom, neosiguranim članovima porodice sredstva neophodna za izdržavanje.

(3) Odricanje od prava i dužnosti izdržavanja nema pravnog učinka.

Član 214.

Osobe iz stava 1. člana 213. ovog Zakona međusobnom izdržavanju doprinose srazmjerno svojim mogućnostima i potrebama izdržavane osobe.

Član 230.

(1) Vanbračni partner koji ispunjava uvjete iz čl. 3. i 224. ovog Zakona ima pravo na izdržavanje od drugog vanbračnog partnera nakon prestanka vanbračne zajednice.

(2) Tužba za izdržavanje iz stava 1. ovog člana može se podnijeti u roku od jedne godine od prestanka vanbračne zajednice.

Član 231.

Sud može odbiti zahtjev za izdržavanje vanbračnog partnera ako se on bez ozbiljnog povoda od drugog vanbračnog partnera grubo ili nedolično ponašao u vanbračnoj zajednici, ili ako bi obaveza izdržavanja predstavljala očitu nepravdu za drugog vanbračnog partnera.

Član 232.

(1) Sud može odlučiti da obaveza izdržavanja vanbračnog partnera traje određeno vrijeme, naročito u slučaju kada je tražilac izdržavanja u mogućnosti u dogledno vrijeme na drugi način osigurati sredstva za život.

(2) U opravdanim slučajevima sud može produžiti obavezu izdržavanja.

(3) Tužba za produženje izdržavanja može se podnijeti samo do isteka vremena za koje je izdržavanje određeno.

Član 233.

Pravo na izdržavanje prestaje kada izdržavani vanbračni partner sklopi brak, ili zasnuje novu vanbračnu zajednicu, ili postane nedostojan tog prava, ili ako više ne postoji neki od razloga utvrđenih u članu 224. ovog Zakona.

Član 234.

Otac vanbračnog djeteta dužan je, srazmjerno svojim mogućnostima, izdržavati majku svog djeteta za vrijeme od tri mjeseca prije porođaja i jednu godinu nakon porođaja, ako se majka stara o djetetu, a nema dovoljno sredstava za život.

Član 263.

(1) Imovina koju su vanbračni partneri stekli radom u vanbračnoj zajednici koja ispunjava uvjete iz člana 3. ovog Zakona smatra se njihovom vanbračnom stečevinom.

(2) Na imovinu iz stava 1. ovog člana primjenjuju se odredbe ovog Zakona o bračnoj stečevini.

Član 380.

(1) Pravo na zaštitu od nasilničkog ponašanja u porodici imaju bračni partneri, vanbračni partneri i svi članovi porodice.

(2) Zaštitu od nasilničkog ponašanja dužni su pružiti policija, organ starateljstva i sud za prekršaje.

(3) Sva fizička i pravna lica dužna su odmah po saznanju za nasilničko ponašanje o tome dostaviti obavještenje nadležnoj policijskoj upravi.

VI. Dopustivost

20. U skladu s članom VI/3.b) Ustava Bosne i Hercegovine, Ustavni sud, također, ima apelacionu nadležnost u pitanjima koja su sadržana u ovom ustavu kada ona postanu predmet spora zbog presude bilo kojeg suda u Bosni i Hercegovini.

21. U skladu s članom 16. stav 1. Pravila Ustavnog suda, Ustavni sud može razmatrati apelaciju samo ako su protiv presude, odnosno odluke koja se njome pobija, iscrpljeni svi djelotvorni pravni lijekovi mogući prema zakonu i ako se podnese u roku od 60 dana od dana kada je podnosilac apelacije primio odluku o posljednjem djelotvornom pravnom lijeku kojeg je koristio.

22. Ispitujući dopustivost konkretne apelaciju u smislu člana 16. stav 1. Pravila Ustavnog suda, Ustavni sud podsjeća da je Odlukom o dopustivosti broj AP 816/08 od 14. oktobra 2008. godine odbacio kao preuranjenu apelanticinu raniju apelaciju podnesenu protiv Rješenja

Kantonalnog suda broj 58 0 P 025328 08 Gž od 21. februara 2008. godine i Rješenja Općinskog suda broj 07 58 P 025328 07 P od 22. januara 2008. godine, jer u vrijeme donošenja navedene odluke Ustavnog suda pred Vrhovnim sudom nije bila donesena odluka o reviziji. S obzirom da je Rješenjem Vrhovnog suda broj 58 0 P 0025328 08 Rev od 28. jula 2009. godine revizija odbačena kao nedopuštena iz formalnih razloga, konačnu odluku u ovom predmetu predstavlja Rješenje Kantonalnog suda broj 58 0 P 025328 08 Gž od 21. februara 2008. godine. Stoga Ustavni sud, u skladu sa svojom praksom (vidi Ustavni sud, Odluka broj *AP 2884/06* od 10. januara 2008. godine, dostupna na web stranici Ustavnog suda www.ustavnisud.ba), kao relevantan datum podnošenja apelacije uzima u obzir datum kada je podnesena apelacija koja je odbačena kao preuranjena. S obzirom da je navedeno rješenje Kantonalnog suda apelantica primila 27. februara 2008. godine, a apelacija broj AP 816/08 je podnesena 17. marta 2008. godine, proizlazi da je apelacija podnesena u roku od 60 dana kako je propisano članom 16. stav 1. Pravila Ustavnog suda, čime je ispunjen ovaj uvjet dopustivosti predmetne apelacije. Konačno, Ustavni sud smatra da apelacija ispunjava i uvjete iz člana 16. st. 2. i 4. Pravila Ustavnog suda, jer nije očigledno (*prima facie*) neosnovana, niti postoji koji drugi formalni razlog zbog kojeg apelacija nije dopustiva.

23. Imajući u vidu odredbe člana VI/3.b) Ustava Bosne i Hercegovine i člana 16. st. 1, 2. i 4. Pravila Ustavnog suda, Ustavni sud je utvrdio da predmetna apelacija ispunjava uvjete u pogledu dopustivosti.

VII. Meritum

24. Apelantica pobija navedena rješenja tvrdeći da su tim rješenjima prekršena njena prava iz člana II/3.e) Ustava Bosne i Hercegovine, člana 6. stav 1. Evropske konvencije i člana II/3.k) Ustava Bosne i Hercegovine, kao i člana 1 Protokola broj 1 uz Evropsku konvenciju.

Pravo na pravično suđenje

25. Član II/3. Ustava Bosne i Hercegovine u relevantnom dijelu glasi:

Sva lica na teritoriji Bosne i Hercegovine uživaju ljudska prava i slobode iz stava 2. ovog člana, što uključuje:

e) Pravo na pravično saslušanje u građanskim i krivičnim stvarima i druga prava u vezi sa krivičnim postupkom.

Član 6. stav 1. Evropske konvencije u relevantnom dijelu glasi:

1. Prilikom utvrđivanja građanskih prava i obaveza ili osnovanosti bilo kakve krivične optužbe protiv njega, svako ima pravo na pravično suđenje i javnu raspravu u razumnom roku pred nezavisnim i nepristranim, zakonom ustanovljenim sudom. [...]

26. U vezi s apelanticinim navodima o kršenju prava na pravično suđenje zbog pogrešne primjene materijalnog prava, Ustavni sud ukazuje da prema praksi Evropskog suda i Ustavnog suda zadatak ovih sudova nije da preispituju zaključke redovnih sudova u pogledu činjeničnog stanja i primjene materijalnog prava (vidi Evropski sud, *Pronina protiv Rusije*, odluka o dopustivosti od 30. juna 2005. godine, aplikacija broj 65167/01). Naime, Ustavni sud nije nadležan da supstituira redovne sudove u procjeni činjenica i dokaza, već je općenito zadatak redovnih sudova da ocijene činjenice i dokaze koje su izveli (vidi Evropski sud, *Thomas protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, presuda od 10. maja 2005. godine, aplikacija broj 19354/02). Zadatak Ustavnog suda je da ispita da li je eventualno došlo do povrede ili zanemarivanja ustavnih prava (pravo na pravično suđenje, pravo na pristup sudu, pravo na djelotvoran pravni lijek i dr.), te da li je primjena zakona bila, eventualno, proizvoljna ili diskriminacijska. Dakle, u okviru apelacione nadležnosti Ustavni sud se bavi isključivo pitanjem eventualne povrede ustavnih prava ili prava iz Evropske konvencije u postupku pred redovnim sudovima, pa će u konkretnom slučaju Ustavni sud ispitati da li je postupak u cjelini bio pravičan na način na koji to zahtijeva član 6. stav 1. Evropske konvencije (vidi Ustavni sud, Odluka broj *AP 20/05* od 18. maja 2005. godine, «Službeni glasnik BiH» broj 58/05).

27. Apelantica smatra da su Općinski i Kantonalni sud proizvoljno primijenili materijalno-pravne odredbe člana 54. ZPP-a. Prema tome, apelantica tvrdi da postoji arbitrarnost u primjeni propisa, što se ubraja u sferu pravičnosti postupka (vidi, naprimjer, Odluku Ustavnog suda *AP 1293/05* od 12. septembra 2006. godine, tačka 25. i dalje). Apelantica, također, smatra da joj je osporenim odlukama uskraćen pristup sudu.

28. Ustavni sud primjećuje da su nadležni sudovi odbacili apelanticin tužbeni zahtjev za utvrđivanje postojanja vanbračne zajednice, pozivajući se na odredbe člana 54. ZPP-a uz obrazloženje da se tužbom za utvrđenje ne može tražiti utvrđivanje činjenica. U vezi s tim, Ustavni sud podsjeća da je spornim članom 54. ZPP-a, između ostalog, propisano da *tužilac može u tužbi tražiti da sud samo utvrdi postojanje, odnosno nepostojanje nekog prava ili pravnog odnosa, ili istinitost, odnosno neistinitost neke isprave* te da je članom 3. Porodičnog zakona FBiH definirano da *vanbračna zajednica, u smislu ovog Zakona, jeste zajednica života žene i muškarca koji nisu u braku ili vanbračnoj zajednici sa drugom osobom, koja traje najmanje tri godine ili kraće ako je u njoj rođeno zajedničko dijete*. Osim toga, čl. 213, 230. do 234, 263. i 380. Porodičnog zakona

propisan je način izdržavanja vanbračnih partnera i djece stečene u vanbračnoj zajednici, njihovi imovinski odnosi i postupak zaštite od nasilničkog ponašanja u porodici.

29. Iz odredbi člana 213. Porodičnog zakona jasno je da je, između ostalog, međusobno izdržavanje vanbračnih partnera dužnost i pravo kada je to predviđeno Zakonom te da odricanje od prava i dužnosti izdržavanja nema pravnog učinka. Također, iz odredbi čl. 230. do 234. Porodičnog zakona, kojima je detaljno regulirano izdržavanje vanbračnih partnera, proizlazi da nakon prestanka vanbračne zajednice vanbračni partner, koji ispunjava uvjete iz čl. 3. i 224. ovog zakona, može podnijeti tužbu za izdržavanje u roku od jedne godine od dana prestanka vanbračne zajednice. Osim toga i iz sadržaja odredbi člana 2. Porodičnog zakona je evidentno da ni sam zakonodavac tom odredbom nije napravio nikakvu distinkciju između bračne i vanbračne porodične zajednice u pogledu pravnog odnosa. Naime, tom odredbom je definirano da je porodica, životna zajednica roditelja i djece i drugih krvnih srodnika, srodnika po tazbini, usvojlaca i usvojenika i *osoba iz vanbračne zajednice ako žive u zajedničkom domaćinstvu*. Stoga Ustavni sud smatra da iz navedenih odredbi Porodičnog zakona, kojim se reguliraju odnosi vanbračnih drugova, nesporno proizlazi da i život u vanbračnoj zajednici povlači određena prava i obaveze, te samim time i postojanje *pravnog odnosa* između osoba koje žive ili su živjele u vanbračnoj zajednici.

30. Pored toga, kako proizlazi iz obrazloženja osporenih rješenja, redovni sudovi su zaključili da ovakav zahtjev apelantica može istaći samo kao prethodno pravno pitanje u nekom drugom parničnom ili upravnom postupku vezanom za ostvarivanje drugih prava. Po mišljenju Ustavnog suda, ovakva nedosljednost u razmatranju tog pitanja i rezonovanje redovnih sudova (u smislu da to pitanje istovremeno tretiraju i kao utvrđivanje činjenice i kao prethodno pitanje), kontradiktorno je i sa samom definicijom pojma „prethodno pitanje“ na način na koji je ona dana u članu 12. stav 1. ZPP-a na koji su se pozvali redovni sudovi u osporenim odlukama. Naime, prema navedenoj odredbi pod prethodnim pitanjem se podrazumijeva upravo pitanje *da li postoji neko pravo ili pravni odnos*, dakle ne činjenica, te propisuje da *sud može sam riješiti to pitanje ako posebnim propisima nije drugačije određeno*. Budući da su redovni sudovi u osporenim odlukama upravo i sami nesporno zaključili da se radi o prethodnom pitanju, dakle o utvrđivanju *da li postoji neko pravo ili pravni odnos*, proizlazi da su, dosljednom primjenom odredbi ZPP-a (čl. 12. i 54), ovlašteni odnosno nadležni da ispituju da li su u konkretnom slučaju ispunjeni uvjeti za navedeno utvrđenje odnosno da odluče o meritumu apelanticinog tužbenog zahtjeva.

31. Osim toga, Ustavni sud primjećuje da apelantica u konkretnom slučaju ne traži ostvarenje nekog prava (koje je na bilo koji način vezano za postojanje vanbračne zajednice) u FBiH nego u Republici Hrvatskoj, što proizlazi iz obavijesti Hrvatskog zavoda za mirovinsko

osiguranje –Područna jedinica Zagreb od 16. februara 2007. godine – kojem je apelantica podnijela zahtjev za ostvarivanje prava na porodičnu penziju i koji je od apelantice i tražio dostavljanje rješenja „o utvrđivanju izvanbračne zajednice“. S obzirom na navedeno, Ustavni sud smatra i da je pozivanje redovnih sudova na domaće propise (odredbe Zakona o upravnom postupku FBiH i ZPP-a FBiH) vezano za rješavanje pravne stvari u Republici Hrvatskoj i upućivanje apelantice da *rješenje o utvrđivanju izvanbračne zajednice* ostvari u drugoj državi, a ne svojoj - najblaže rečeno - neosnovano.

32. Imajući u vidu sve navedeno, Ustavni sud smatra da su redovni sudovi u konkretnom slučaju arbitrarno primijenili odredbe čl. 12. i 54. ZPP-a, tumačeći da se vanbračna zajednica smatra činjenicom a ne pravim odnosom, što je u direktnoj koliziji i s relevantnim odredbama čl. 2, 213, 230. do 234, 263. i 380. Porodičnog zakona, koji ukazuju na postojanje pravnog odnosa između vanbračnih partnera.

33. Stoga, Ustavni sud smatra da je došlo do kršenja apelanticeinog prava na pravično suđenje iz člana II/3.e) Ustava Bosne i Hercegovine i člana 6. stav 1. Evropske konvencije.

Ostali navodi

34. Imajući u vidu da je u prethodnim tačkama ove odluke utvrđeno kršenje prava na pravično suđenje, Ustavni sud smatra da nije potrebno posebno razmatrati apelanticine navode o kršenju prava na imovinu iz člana II/3.k) Ustava Bosne i Hercegovine i člana 1. Protokola broj 1 uz Evropsku konvenciju.

VIII. Zaključak

35. Ustavni sud zaključuje da postoji kršenje prava na pravično suđenje iz člana II/3.e) Ustava Bosne i Hercegovine i člana 6. stav 1. Evropske konvencije kada su nadležni sudovi arbitrarno primijenili odredbe čl. 12. i 54. ZPP-a u apelanticeinom slučaju tumačeći da se utvrđivanje postojanja vanbračne zajednice smatra utvrđivanjem činjenice a ne pravnog odnosa, budući da niti jedna zakonska odredba ne upućuje na ovakvo tumačenje, već da, naprotiv, iz odredbi čl. 2, 213, 230. do 234, 263. i 380. Porodičnog zakona proizlazi da se radi o pravnom odnosu.

36. Na osnovu člana 61. st. 1. i 2. i člana 64. stav 1. Pravila Ustavnog suda, Ustavni sud je odlučio kao u dispozitivu ove odluke.

37. Prema članu VI/5. Ustava Bosne i Hercegovine, odluke Ustavnog suda su konačne i obavezujuće.

Predsjednica
Ustavnog suda Bosne i Hercegovine

Valerija Galić